

VÄRDEBESKRIVNING**Område av riksintresse för naturvård i Jönköpings län****Datum:** 2023-11-27**Områdesnummer:** NRO 06 001**Områdesnamn:** Sommen**Kommun:** Tranås**Kartblad:** 7F NV, 7F 6A,6B, 8A,7A,9A**Area:** 1 273 ha**Naturgeografisk region:** 13 Sydsvenska höglandets centrala och östra delar**Kust/havsregion:** -**Regionindelning för sjöar och vattendrag:** Södra Östersjön**Agrara kulturlandskapsregioner:** -**Landskapsform:** 2 Sprickdalslandskap**Riksvärde:**

Sjö	Fauna
-----	-------

Värdebeskrivning: Sommen, som är en av Sveriges större sjöar, har ett mycket klart vatten av hög kvalitet. Fiskfaunan, främst bestånden av storröding och nedströms lekande insjööring, är utomordentligt värdefull. Sjön har också i övrigt ett rikt fiskliv. I Sommen finns även flera glacialrelikter. Till miljön hör också två störningskänsliga fågelarter fiskgiuse och storlom. Bergbranterna kring sjön har förutsättningar för att hysa berguv och pilgrimsfalk.

Huvudkriterier: A, C, D

Förutsättningar för bevarande: Ingrepp som vandringshinder och vattenreglering, tillförsel av organiska miljögifter, tungmetallnedfall eller utsläpp, näringstillförsel, överfiske och inplantering av främmande fiskstammar medför att området naturvärde skadas. Sjöns vattenkvalité och reproduktionsmiljöerna för öring och röding måste bibehållas. Närsaltsbelastningen för västra delen av Sommen bör minskas. Bergbranter och krön undantas från avverkning.

Säkerställande: I eller anslutning till sjön Sommen finns 16 fågeltskyddsområden. Inom Jönköpings län finns två naturreservat utmed sjön.

Områdets huvuddrag: Sjön Sommen, som hyser över 300 öar och holmar är uppdelad på ett flertal fjärdar och vikar. Dessa är av inlandsisen upprepade sprickzoner i urberget. Genom topografin är sjön uppdelad i ett västligt och ett östligt bäcken. Tröskeln ligger i sundet mellan Torpön och fastlandet. Djupet är där mindre än 10 m. De största djupen, drygt 50 m, återfinns i det västra bäckenet.

Som helhet betraktad är Sommen en näringsfattig sjö. Det finns emellertid skillnader mellan de ovannämnda bäckena. Det östra, med ett siktdjup mellan 5 och 9 m, kan beskrivas som en näringsfattig, på gränsen till extremt näringsfattig sjö. Även västra bäckenets vatten är näringsfattigt dock med drag av eutrof (näringsrik) karaktär, vilket bland annat det måttliga siktdjupet (2–4 m) visar. Sommen har inte påverkats av försurningen (pH 7–8).

Sommens fiskfauna omfattar ca 20 arter. Den utan tvekan intressantaste av dessa är rödingen - en relik form sedan istiden. Sommens röding är storvuxen och tillhör norra Europas största. De största exemplaren har vägt omkring 10 kg. Rödingen är stationär och återkommer i regel år efter år till samma lekplatser. Beståndet är inte speciellt starkt. Stammen är ursprunglig och bedöms ha mycket stort skyddsvärde med få motsvarigheter i landet.

En annan intressant fiskart i Sommen är insjööring av vilken det finns två olika stammar, en nedströms- och en uppströmslekande. Även öringen är mycket storvuxen och exemplar på 13 kg har fångats. Beståndet måste betraktas som sparsamt och lekmöjligheterna är starkt begränsade. Stammen bedöms ha stort skyddsvärde med få motsvarigheter i länet.

I Sommen förekommer glacialrelikterna *Pallasea quadrispinosa*, *Monoporeia affinis* samt *Limnocalanus macrurus* som i Jönköpings län för övrigt endast förekommer i Vättern.

Sommens karaktärsfåglar är fiskgjuse och storlom. Till sjöns fågelfauna hör också gråtrut, småskrake, storskrake, drillsnäppa, lärkfalk, gräsand, strandkata, fiskmås och fisktärna liksom en hägerkoloni.

På några platser utmed Sommens stränder påträffas framträdande bergbranter, potentiella häckningsplatser för både pilgrimsfalk och berggurv som för några årtionden sedan regelbundet häckade i dessa stup.

Utefter Sommens stränder förekommer inslag av äldre lövskog med bl.a. förekomst av en värdefull skalbaggsfauna.

Bulsjöans lopp mellan Östersjön och Sommen är reproduktionsområde för Sommens nedströms lekande öringar. Bottenkvalitén varierar men i mynningsområdet finns sten- och grusbottnar som är idealiskt för öringsreproduktion.

Svartåns lopp mellan Sommen och Säbysjön kännetecknas av flera forsar och i övrigt starkt strömmande vatten. Botten är täckt av block och stenar med inslag

av sand. Svartån är reproduktionsområde för Sommens uppströms lekande öringar och övervintringslokal för bl.a. strömstare och sångsvan.

Anmärkningar: Sjön omfattar även av Boxholm, Kinda, Ydre kommuner i Östergötlands län. Fredningsområden och fredningstider för öring och röding finns. Området berör område av riksintresse för friluftsliv: nr F E 2 Sommen. Sommen har i Länsstyrelsens vattenvårdsprogram (1990) bedömts ha naturvärdesklass I - särskilt höga naturvärden.

Referenser:

Dicksson W m fl., 1975: Rödingsjöar söder om Dalälven. Sötvattenlaboratoriets inf. ser. nr 7.

Fiskeristyrelsen, 1984: Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser.

Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintresse för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.

Insulander B, 1998: Storrödingen i sjön Sommen. En geografisk-historisk studie över perioden 1900–1998. Information från Länsstyrelsen i Östergötlands län Meddelande 1998:3.

Länsstyrelsen i Jönköpings län, 1975: Naturinventering, Tranås kommun.

Länsstyrelsen i Jönköpings län, 1990: Vattenvårdsprogram för Tranås kommun 1990:14.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1983: Natur- och kulturmiljöer i Östergötland. Linköping.

Motala ströms vattenvårdsförbund, 1989: Årsskrifter från 1989 och framåt.

Tranås, Boxholms, Kinda och Ydre kommuner, 1981: Vattenområdesplan för sjön Sommen. Tranås.